

Claes Gustafsson

Ett slags samtal

© Claes Gustafsson, 2005
Royal Institute of Technology
Department of Industrial Economics and Management
S-10044 Stockholm, Sweden

TRITA-IEO R 2005:02
ISSN 1100-7982
ISBN 91-7178-024-6

INLEDNING

Under ett antal år har jag deltagit som föreläsare vid en kurs i "Företagsekonomin idéhistoria" vid Handelshögskolan i Stockholm. Till kursuppläggnigen hör att deltagarna på förhand läser en bok skriven av föreläsaren, samt ur denna skriftligen ställer minst två frågor till föreläsaren. Den bok som min föreläsning rört sig kring är den år 1994 publicerade "Produktion av Allvar. Om det ekonomiska tänkandets metafysik".

En forskarstuderande som ger sig in i en vetenskaplig text är ingen läsare vem som helst. Frågorna blir ofta skarpa, tankeväckande, ibland provocerande. Framför allt är det frågor som väcker en vilja att svara och förklara, möjligen försvara. Denna känsla har jag gripits av varje år kursen genomförts. Denna vår kunde jag inte stå emot utmaningen. Jag satte mig således ned för att betänka frågorna och för att skriva ned svar och kommentarer. Till saken hör att frågorna kommer in – per e-post – så pass sent, att man inte hinner besvara dem under seminariet. I verkligheten hinner man inte ens läsa alla. Det innebär att man inte kan kommentera dem i salen, det måste göras senare.

Arbetet var mycket inspirerande, mycket mer än jag väntat mig. Uppenbarligen är det så, att det ställs för få frågor, åtminstone för en seniorforskarens smak. Detta är inte menat som ett skämt, tvärtom. I de flesta fall läser sig en människas tänkande snabbt i egna banor, om det inte bryts av yttre störningar. Det skapande, utvecklande tänkandet är i första hand dialogiskt, det sker i en vågrörelse mellan två tankesystem. Skulle inte de fram och tillbaka rullande tankevägorna rubba varandra, skulle tankespåren snart förstenas. Det är förmodligen också därför som det är så viktigt för en författare att "tala till någon".

Det finns en speciellt intressant sida i att föra en dialog kring en text man skrivit. Till det akademiska skrivandet hör nämligen, liksom till merparten av annat skrivande, att det för enkelhetens och förståelighetens skull blir rätt så slutet

och lineärt. För textens klarhet har man inte råd med alltför många poetiska utsvävningar - i akademiska sammanhang kanske inte för några utsvävningar över huvud taget - förutom en eller annan fotnot. Men, det vet vi, månet fenomen kan faktiskt beskrivas mycket bättre i poesin än i den lineärt analytiska textens form.

Dialogen, diskuterandet, debatterandet ger då en öppning, en möjlighet att brodera slingrande trådar av funderingar, av kompletteringar, av preciseringar och utflykter kring den ursprungliga alltför snäva och torra texten. Det blir förvisso icke poesi, men det ger nya insikter - åtminstone för den som skriver.

Frågorna och försöken att besvara frågorna gav mig alltså en möjlighet att gå tillbaka till min text, till det jag tänkt. De gav också en möjlighet att begrunda olika sidor i vetenskap, forskande och forskarmiljö i allmänhet. Förmodligen fick jag på det sättet själv mest ut av seminariet. Det hela blev ett slags samtal, om än fragmenterat. Tack för det!

Jag har nedan radat upp frågor och svar på en rätt så osystematiskt sätt, ungefär så som jag läste och besvarade dem. Varje fråga är fristående från de andra, men varje fråga rör funderingar födda kring läsandet av en och samma bok. Frågarna uppträder så som jag mött dem, dvs. med förnamn. Jag har gjort små rättelser av tryckfel och sån't.

Stockholm den 25 januari 2005

Claes Gustafsson

Mattias:

Om vi lever i en tid då modernistiska föreställningar är på nedgång och mer relativistiska föreställningar blir mer spridda – vad kan konsekvenserna bli för hur vi ser på företag och t ex organiserande. Mitt intryck är att organisationer ofta är konstruerade utifrån en i grunden positivistisk världsbild. Min kanske omöjliga fråga är – hur skulle den relativistiska organisationen se ut? En hypotes är att den kanske mer skulle försöka efterlikna verklighetens organiserande och i mindre grad försöka trycka en idealbild om den rationella organisationen på verkligheten.

Min andra fundering är, vilka reaktioner har boken fått?

Mattias,

1: Den första frågan talade jag lite löst kring. Det positivistiska synsättet eller perspektivet ligger väldigt djupt i vår kultur. Speciellt odlas det kanske just i akademiska/filosofiska kretsar (och all akademi är filosofisk i den meningen att man där strävar till att reda ut, klarlägga ”bakomliggande” lagar, system, logiker på ett enhetligt sätt.) Det är fullt möjligt, tror jag, att entreprenörer, praktiska ledare och andra människor ute i ”livet” ger ganska mycket fan i tankens klarhet och enhetlighet – och därmed kanske är mindre extrempositivistiska. Men också för dem innebär tron på bättre kunskap att de lutar sig mot antagandet att verkligheten alltid är ett slags suddigt misstag, en dålig avbildning av den rena idealtanken eller –formen.

Vad skulle då relativismen kunna innebära konkret? Tja, starkare inriktning på görandet, på det pragmatiska, på att rulla verkligheten framåt. Ointresse för att i ett slags efterhandsnit försöka reda ut saker perfekt. Som redan James G. March och Herbert Simon (1957, tror jag, dvs. ”Organizations”) noterade, räcker det i verkligheten med ”tillfredsstäl-

lande” lösningar, med ”satisfiering”, ”satisficing”. Maximeringstanken lever fortfarande stark, dold i sökandet efter optimering. (Den lever också lika starkt i naturvetenskaperna, t.ex. biologin, som alltid tror att naturen hittar på perfekta lösningar.) I dynamiska organisationer grubblar man inte på sånt, man drar vidare, framåt, med det bästa man lyckas hitta på och letar sedan vidare i ”nästa verklighet”. Det är nämligen så, att varje handling på något sätt förändrar världen, om så blott lite, och att företag har framgång och överlever till följd av att de ständigt gör något, ständigt flyttar sig framåt. Stig framåt, och kartan ändrar sig till följd av steget. Gör ingenting, bara fortsatt med planeringen, och ingenting händer. Tänkande har aldrig givit vinst, handling gör det.

Företag med mera akademiska perspektiv, kamrerarens skrivbordsperspektiv, sitter kvar i länstolen och grubblar över hur man skall kunna räkna ut den bästa lösningen, medan den relativistiska företagaren, ledaren, entreprenören, redan har gått vidare.

Så jag tror att relativismen lever stark i det verkliga livet, speciellt det livfulla livet. Men inom filosofin lever positivismens petrifierande dogm. Så många handlar relativistiskt, nonchalant, men är samtidigt alla hela tiden kapabla att omtolka sitt handlande i positivistiska termer – för det är det enda språk omgivningen förstår. Det var vad jag försökte framhålla med min liknelse med religion.

Så på något sätt tror jag att relativismen finner sitt utlopp inom pragmatismen – och självfallet hos Wittgenstein, då han väljer att se det levande språket som primärt, och som mera ”verkligt” och korrekt än våra förtvivlade försök att leta fram en absolut logik – vilket han själv gjorde i ungdomen med Tractatus. Logiken är blott ett drömt ideal, den är inte ”verkligheten” - den är en blek avbildningen av verkligheten. Verkligheten i sin tur är inte logisk, men den kan med viss framgång beskrivas i logiska termer.

Motsatsen till Wittgenstein och pragmatikerna finner du då hos Platon och Descartes – modernismens andliga fäder

- vilka vardera såg verkligheten som en dålig och misslyckad avbildning av ”Idealet”. Vilken konstig och förvriden tanke!

Så i den pragmatiska relativismens organisation lägger man inte mycket krut på att fundera på det absoluta, det sanna och det bästa. Man gör så gott man kan och rör sig hela tiden framåt – i ett landskap som just till följd av rörelsen ständigt förändras och erbjuder nya möjligheter.

Det finns en berättelse om den stora filosofen Jeremy Bentham, utilitarismens andliga fader. Då han fyllt femtio insåg han att det nu var tid att gifta sig och skaffa barn. Följaktligen närmade han sig en vacker och väluppfostrad och i övrigt giftermålslämplig ung dam och friade till henne. Till hans stora förvåning svarade hon ”nej”, trots hans goda samhällsställning och rykte samt välordnade ekonomi.

Bentham samlade sig snabbt och erbjöd sig att bekosta en ettårig utbildning i filosofi för henne. Hon antog anbudet och genomförde studierna med framgång. Därefter friade Bentham till henne på nytt, säker på att hon efter sin utbildning i skarpt och logiskt tänkande skulle kunna inse hur förmanligt anbudet var, och därför skulle svara ”ja”.

Hon svarade ”nej”, igen.

Ibland behövs annat än logik!

Fråga 2: Boken har fått väldigt bra och positiva och smickrande reaktioner – dvs. av dem jag hört. Förutom av en recensent för Bibliotekstjänst som var upprörd över svåra ord och uppenbarligen hade väntat sig en handbok i management. Samtidigt må noteras att den fick väldigt få recensioner. En möjlig förklaring (tröst) kan vara att den skrevs av en finne, som inte hade så stora kontakter i Sverige på den tiden, samt att det lilla förlaget inte hade någon som helst marknadsföringsverksamhet.

Men många gånger har mina nära vänner i den akademiska världen kommit och meddelat att en eller annan forskare eller doktorand förtjust har kallat den ”den bästa

bok om forskning jag läst i mitt liv”. Vetenskapliga författare – liksom alla andra – är ytterst fåfänga, så detta har räddat mången tråkig dag.

Själv tycker jag att den är klar som korvspad och jag läser gärna om delar i den med samma förtjusning.

Emilia:

I din bok "Produktion av allvar" skriver du på ett ställe att kulturen har kommit in i det företagsekonomiska tänkandet från två håll. Å ena sidan har man sedan länge varit intresserad av tvärkulturella studier för att leta efter ekonomiska och organisatoriska varianter vilka möjligen kunde visa sig vara bättre lösningar än våra egna, typ "Japansk företagsledning" eller för att leta efter minsta gemensamma nämnare mellan kulturer. Kulturbegreppets andra inkörsport till den företagsekonomiska diskursen kommer ifrån kulturantropologins område. Man ser det moderna företaget som en manifestation av en speciell kulturvariant inom den breda kulturform som vi kallar det moderna samhället. Du skriver även att människan och den mänskliga verkligheten till sin dominerande del är kultur. Kultur är en fråga om tanke och vanemönster vilka är utsatta för ständig förändring. Många sanningar är därför kulturellrelativa och kontextuella.

1. Skulle en ökad problematisering av kulturens påverkan kunna leda till att viss samhällsvetenskaplig forskning blev mindre generaliserbar? Vad skulle detta i sådana fall få för effekter? Skulle det bli svårare för svenska forskare att publicera sina resultat i internationella journals etc. ?

I den modernistnedbrytande traditionen har du försökt påvisa hur våra mest centrala antaganden om det mänskliga förnuftet vilar på en osäker grund. Hur vi än försöker vara förnuftiga och rationella finns det ingen absolut säker grund för antagandet att vi är det eller ens kan vara det. Det finns inget slutgiltigt säkert förnuft.

2. Vad skulle det få för effekter om hela det samhällsvetenskapliga forskarsamhället bestämde sig för att avstå från att anta att det går att ge ett slutgiltigt entydigt svar på frågor om ekonomi och företag? Skulle ämnet vara lika populärt att studera?

Emilia,

1: Jag tror inte att en ökad problematisering av kulturens påverkan skulle göra samhällsvetenskaplig forskning mindre generaliserbar. Eller, för att vara mera exakt: självfallet kommer kulturspecifika resultat att i sig vara mindre generella. Men det kommer att leda till ett bredare, kulturaccepterande generellt synsätt.

I viss mån skulle minskad ”internationell” publicerbarhet vara följden. Men detta av den anledningen att merparten av de journaler som i Sverige kallas ”internationella” i verkligheten är starkt internt nationella amerikanska tidskrifter – ofta dessutom kretsande kring ett enstaka universitet eller en liten skolbildning eller grupp i USA. Så kulturinsikten kunde kanske tänkas leda till att europeiska, indiska, kinesiska eller svenska journaler kunde konkurrera om äran och intresset – inte bara tredje klassens amerikanska.

2: Huruvida relativismen skulle göra företagsekonomi mindre populär som studieobjekt. OM det är som jag tror, dvs. att relativismen ger möjligheter till betydligt mera realistiska beskrivningar och analyser, så kan vi nog förvänta oss att företagsekonomi skulle träda fram som en ”riktig” vetenskaplig disciplin, och dessutom som en relevant sådan. Då först skulle företagsekonomi bli riktigt populärt som studieämne.

Erik:

Min första fråga rör den analys som görs i del 2 av dikotomin lek-allvar, och framförallt användandet av begreppet "lek". Det påvisas att leken kan vara något allvarligt, och av leken bildas arbete och företag. I del 5 redogörs för Johan Asplunds grundelement social responsivitet, och begreppet presenteras som ett intressant fenomen. I Asplunds bok relaterar han sitt begrepp till Huizingas lekteorier. Om jag förstår Huizinga rätt menar han att just leken är förklaringsmodell för handlande; jag tror han exemplifierar med att man bland vissa eskimåer löser konflikter genom att leka. Asplund kontrar med att om en lek har regler är det inte längre en lek, utan ett spel. Handlingarna styrs då alltså av vad man skulle kunna kalla "spelets handlingslogik" (ett begrepp som används av David Jansson i "Spelet kring investeringskalkylerna"), en term som kan sättas i relation till begreppet "handlingsrationalitet" som du använder i del 3. Mina frågor är: kan man inte, utifrån Asplunds resonemang, hävda att vad som försiggår under Lundakarnevalen egentligen är ett spel, och att det finns viktiga skillnader mellan leken och spelet? En vidare fråga är: rör det sig då inte hela resonemanget bara om ett begreppsrytteri, en lek men ord? Om än allvarlig.

Den andra frågan rör utvecklingen i framtiden. Tror du att de vetenskapsideologier som utgår från tanken om en kumulativ kunskapsbildning kommer att återta förlorad mark, hur kommer vetenskapsvärldarna att samexistera i framtiden?

Erik,

Tja, jag har inte egentligen funnit det intressant att fundera så mycket på skillnaden mellan lek och spel, men det är väl ganska uppenbart att vi – för det mesta, när vi använder orden i fråga – ger orden olika innebörd. Ett bra sätt att förstå sin värld, har jag funnit, är att man tar ett steg bakåt och funderar på hur vi brukar använda ord, i vilka situationer, rörande vilka betydelsemängder som vi gör det.

En annan viktig sak, en som framhålls starkt av bl.a. Wittgenstein, är det förhållandet att ord inte har exakta betydelser. Det finns inga ord som i sig skulle ha entydigt slutgiltiga betydelser. T.ex. ordet ”leka” är något som gäddor gör på våren, barnen gör i sandlådan, vinden gör på fjärden och löst knutna snören och trossar gör. I en gammal sjuttonhundratalroman – original – hittade jag ordparet kär lek.

Samtidigt finns det ändlöst många fler betydelser som ordet ”leka” inte har. Ord är således lite som ett skott med en hagelböss – de träffar ganska spritt, men på ett distinkt område. Man kunde alternativt säga att varje ord, kring sin tänkbara ”centralbetydelse”, har ett halo av närliggande betydelser, med avståndets avtagande ordning.

Detta gör att skolastiska kvasianalytiska försök att dra logiska slutsatser ur ord för det mesta bara har begränsad bärvidd – om ens det. De blir en ”intellektuell lek”, utan större intresse.

Wittgenstein, å andra sidan, förde oss ett långt steg framåt då han introducerade uttrycket ”språkspel” för att beteckna den situations- och samtalskontextualitet som gör varje specifikt samtal till ett språk med egen betydelse. Dvs. orden och grammatiken är, likt ett spel med invecklade regler, ett komplext levande språkspel. Men inom det finns sedan ändlösa variationer, där betydelserna inte enbart bestäms utifrån allmänna grammatikaliska konventioner, utan också ur de underförstådda överenskommelser och antaganden som de samtalande har. Jag skall inte gå närmare in på denna oerhört viktiga fråga här, men vill framhålla dess kraftfullhet

när det gäller att försöka förstå frågor om logik och intertextualitet, intersubjektivitet.

Så därför blir jag inte i första hand så väldigt engagerad i frågan om Lundakarnevalen är lek eller spel – den är med all säkerhet båda, men dessutom ekonomi, kamp och tillfälle till kärlek. Liksom Humpty Dumpty menar jag att orden får betyda lite vad som helst, dvs. vad vi i ögonblicket vill med dem.

Men man kan ju leka lite med ordet ”lek”. Ett fyllo som vinglar fram på gatan under förtvivalade försök att gå rakt, anses inte leka. En nykter tonåring som gör lika, leker. Där är det avsikten att leka som gör det hela. Men en liten bebis som ligger och petar på skallran som hänger ovanför honom i vagnen, sägs också leka, fastän vi i det fallet inte egentligen tycker oss kunna läsa in någon intention.

Det kunde vara intressant att ägna några timmar eller dagar till att fundera på detta, att sortera fram våra djupare mönster av föreställningar kring ordet och verksamheten lek genom att peta i pratet om lek. Har dock inte här utrymmet – eller tiden – att söka svaret vidare. Det må räcka med ett slutkonstaterande. De flesta samhällsforskare försöker förtvivalat få till det så, att lek alltid är ”till för” något annat – att lära sig, att stressa av, etc. Det kan jag också tro på, men jag menar dock att det i hela poängen med ”lek”, i ordets eventuella centralbetydelse, ligger en känsla av att lek är något i grunden icke-instrumentellt. Det som gör leken till lek är, att den egentligen inte har någon mening utöver sig själv. Tonåringen som vinglar på gatan som ett fyllo, leker – förutsatt att han inte har någon specifik avsikt med detta – t.ex. att förtjäna pengar.

Leken är inte ett medel till något annat, den är sitt eget mål. Sedan får vi tillägga att detta mållösa lekande i sig kan bestå av eller innehålla element av noggrann instrumentalitet – sparka bollen i målet – och komplicerade spelregler samt djupaste allvarskänslor. Det har f.ö. kärleken också. Men också den är svår att se enbart instrumentellt.

Tja, det blev mycket på en gång, men tack för frågan. Det är jättekul då någon frågar något – också det utan dess vidare mål.

Karl:

(1) *Min första fråga rör sig ”det rationella förnuftet”. Liksom du har jag noterat att ”den rationella handlingen” tenderar att stå helt oproblematiserat i centrum av det företagsekonomiska tänkandet, i Produktion av allvar baserat på tre grundpelare: föreställningar om vilja, föreställningar om mänsklig kunskap om verkligheten, samt föreställningar om den praktiska handlingslogikens tvingande sanning. Efter läsning av ditt och tidigare seminarieföreläsaren verk, nu härsenast Pierre Guillet de Monthoux’s Läran om företaget, får jag intrycket att dessa tre grundpelare till stor grad bygger på antaganden och resonemang hänförliga till tidiga ekonomiska tänkare som Smith och Ricardo (samt givetvis andra vetenskapliga banerförare som Weber och, i något mindre grad, Freud). De diskussioner om homo oeconomicus, om människan livsbetingelser och beteendemönster som dryftades mellan de tidiga ekonomerna tycker jag verkar ha sinat under 1900-talet företagsekonomiska forskningsexplosion. Detta samtidigt som såväl naturvetenskaper (neurovetenskap, biokemi, kaosteori) som andra samhällsvetenskaper (psykologi, sociologi och den även den mer tvärvetenskapliga kognitionsforskningen) gjort stora framsteg för att empiriskt och teoretiskt undersöka dessa stora frågor om mänskliga föreställningar. Min fråga till dig är följaktligen om företagsekonomien har varit alltför isolerad och dålig på att integrera forskningsrön från andra områden, eller hur vi på annat sätt kan förklara de uppenbara brister som företagsekonomins rationalitetsbegrepp alltför är behäftade med?*

(2) *Du skriver att ”Vetenskapsmannens stora mål är förvisso att finna lagbundenheter, naturlagar”. Du påpekar också att de flesta får nöja sig att med Kuhn’s ord producera ”normal science”, alltså att utforska detaljer inom dessa lagars ramar. Du frånfäktar dock sökandet efter lagbundenheter*

en hypotetisk-deduktiv metod inom det humanvetenskapliga fältet. Jag kan hålla med att det tål att diskuteras huruvida sådana lagbundenheter över huvud taget existerar på vissa plan. Jag söker dock en utvidgad diskussion och problematisering kring det avslutande resonemanget att "vetenskaplig sanning bygger på det egna sanningshävdandet och kring strävan till att hos den lika kritiska motparten åstadkomma en sanningsupplevelse". Det tål att resoneras kring om detta inte suddar ut gränserna mot journalistik och i värsta fall ren demagogi. För att återknyta till den inledande meningen om vetenskapsmannen, om vi accepterar ett resonemang som avslutar din bok ställer sig då den naturliga frågan, vad bör då vetenskapsmannens stora mål vara?

Karl,

För att besvara din första fråga helt kort: Företagsekonomi är inte en lika rumsren "vetenskap" som sociologi, statskunskap eller nationalekonomi. Dessa tre har sitt huvudsakliga hemvist i ett allmänt skrivbordsfilosofierande kring hur samhället ser ut. De är starkt deskriptiva till sin karaktär. Samtidigt saknar de den enormt förtjusande praktiska efterfrågan som företagsekonomi har. Företagsekonomi är till sin grundtyp en normativ handelsmänna- och ekonomilära. Den trycks i hundratusentals kursböcker och managementböcker. Den tillämpas dagligen – i högre eller lägre grad, förvisso – i alla världens företag. Den utgör det största akademiska undervisningsämnet i en modern stat – ekonomitjänstemannautbildningens kärna. Den behövs, helt enkelt. Men behovet är i regel inte så speciellt vetenskapligt, vilket varje företagsekonomisk doktorand bekymras av, då företagen egentligen inte vill ha akademiska avhandlingar, medan handledarna vill.

Till följd av detta är företagsekonomi en "naiv" vetenskap fylld av praktiska råd.

Å andra sidan tror jag att detta ger många företagsekonomiska forskare ett visst mindervärdighetskomplex, vilket, kombinerat med ämnets tråkighet göra att många söker sig ut i ämnet gränsområden. Till följd av detta hittar vi förvånansvärt många filosofer och rymmare för ett så pragmatiskt och fantasilöst ämne. Så min tro är att företagsekonomi är mycket snabbare att ta upp spännande teman från andra områden, än de mera lättdogmatiserade andra samhällsvetenskaperna. Filosofer av olika slag, kulturantropologi, konstruktioner och dekonstruktioner, matematiska superövningar, kaosteori, m.m. har de facto slunkit blixtnabbt in i företagsekonomin utmarker, långt innan de vann burkskap inom de andra humanvetenskaperna. Kvantledarskap, har du hört om det? Företagsekonomin är tjuvaktig som en skata, den stjal allt den kommer över.

Men - likt en skata - den har dåligt minne. Man kopierar idéer som ser spännande ut, men man fördjupar sig inte i dem och man glömmet dem snabbt inför något annat nytt och lockande. Möjligen är det så att företagsekonomer i gemen är ytliga, möjligen har de för brått. Möjligen är man egentligen inte vetenskapligt intresserad, utan mera tänd på att hitta något som man kan sälja snabbt.

Så en sak till: Beslutsfattare och professorer på näringslivsfinansierade eller näringslivsberoende universitet såsom Handels och KTH kan möjligen ibland känna kravet att följa storindustrins önskemål – även om industrin kanske inte alltid vet vad den borde vara intresserad av och kunde behöva råd i frågan. Men maktfullkomliga herrar vill ofta bara få höra att de redan vet allt och framför allt att de har rätt. Dom blir jättearga om man inte stryker dem medhårs – tänk bara på Anna Wahls problem med Viveca Ax:son Johnsson. Har man tillräckligt mycket pengar, så kan man alltid anställa tillräckligt mycket folk för att krossa både docenter och professorer. Dessa drängar finner man bland både journalister och akademiker. De näringslivsberoende högskolornas professorer – och studenter med, förresten – har ofta ganska mjuka ryggar. Man bugar lätt om man samtidigt kan sträcka

ut sin hand. Företagsekonomin är sålunda också, vid sidan av allt annat, en mycket ”maktföljsam” vetenskap.

2: Du är bekymrad över om oklara gränsdragningar kan suddas ut ”gränserna mot journalistisk och i värsta fall ren demagogi”. Det bekymrar mig också, men inte så mycket ändå. Som du minns från boken, inleds den med en diskussion kring detta bekymmer. Enligt min åsikt är den absoluta merparten av den forskning som görs i företagsekonomi ren skit, ointressant, slöseri med papper. Men folk lyckas ändå leva på det. (Situationen i nationalekonomin är ju sedan mångdubbelt värre.) Det hela pendlar mellan charlataneri och pösigt ointressant tråkighet. Ibland pendlar det inte ens.

Men som forskare lever man i en levande miljö och får väl acceptera att den ser ut som den gör. Det hela blir sedan mera en fråga om var du vill göra med dig själv. Lönen är hyfsad, men inte speciellt bra. Arbetsmiljön är fri och trevlig men samtidigt mycket hård, hårdare än inom t.ex. näringslivet. Utslagningen är så hård att jobbet skulle anses hälsofarligt om det förekom inom näringslivet. Så knappast kan det vara speciellt stimulerande att hålla på med att jobba ihop meningslösa spetsfundigheter och förföriska halvlögner. Titta närmare på äldre företagsekonomiska forskare, medelålders och uppåt. Ser inte de flesta av dem väldigt ledsna ut – utom när de är ute och seglar eller konsulter, förstås. De hatar ofta sitt jobb, men vad kan man göra, när man investerat allt i en sådan karriär.

Så slutsatsen är att man som ung forskare borde ha lite mera av ungdomens djärvhet – samt möjligen tillräckligt intelligenta och optimistiska handledare. Säljer du nu, idag, bort din frihet att tänka och lära dig saker och ting, får du den aldrig tillbaka.

Vad sedan gäller ”vetenskapens stora mål”, så har jag inget direkt svar på en så bred fråga. Vetenskap är ett så mångdimensionellt fenomen, den har så många och olika sociala beställningar, att ett sammanfattande svar antingen tvingas in på verksamheten, aktiviteten och dess krav och kriterier

(vilket jag försöker mig på i boken) eller på högstämda mål om en bättre värld. Lite av vardera, kanske.

Men man kan uttrycka det så här: om jag visste att jag med min personliga forskningsinsats skulle, med stor säkerhet, kunna åstadkomma allmän lycka för alla människor, eller rädda mänskligheten från en säker undergång, då skulle jag troligen slita som ett djur i mitt anletes svett. Nu tror jag det inte, så jag ser vetenskapen som en central och välmotiverad komponent i ett mycket lyckligt liv, där en viktig del består i att skriva och en annan i att hjälpa fram yngre forskare.

Martin:

Fråga 1 – Enkla svar för en praktisk publik?

En av huvudpoängerna i boken handlar om sanningar och om sådana finns. I slutet av boken förs det en diskussion om modernismens död eller ej. Jag verkar på sektionen för redovisning och finansiering. I vår miljö har relationen praktik/teori alltid varit väldigt viktig.

Problemet med att få akademi och näringsliv att gå ihop handlar dock ofta om att ge enkla och tydliga svar likt en konsult. Om man tar perspektivet att det inte finns något rätt eller fel, hur förhåller man sig då som forskare till en värld utanför den akademiska som gärna vill ha svar på enkla frågor? I många fall vill praktiker inte ha en problematisering.

En annan följdfråga på detta blir då, hur påverkas den mer ”abstrakta forskningen” av att högskolor allt mer behöver finansieras med externa medel, källor som ofta vill ha konkreta svar?

Fråga 2 – Vetenskapsmannen/kvinnans roll i samhället

Forskning av fransmannen Michel Callon har bland annat diskuterat experternas roll i samhället och att vetenskapsmannen/kvinnan inte längre är ensam om att vara expert. Istället förs debatten av s.k. ”publika forum” där olika typer av aktörer är inblandade. Ett exempel som Callon tar upp är diskussionen kring ”den nya ekonomin” där tidningen Wired varit väl så inflytelserik som andra forskare och tyckare.

En annan mer aktuell debatt är den kring könsfrågor som pågår just nu i Sverige. Journalisten Susanna Popova har där bland annat starkt kritiserat docent Anna Wahl här på

Handels. I denna debatt som till stora delar berör Wahls akademiska arbete har således ett antal traditionella "icke-akademiker" blandat sig in. Frågan blir då, hur kommer dessa nya publika forum att påverka det vetenskapliga samtalet, speciellt då med tanke på om det vetenskapliga samtalet inte bara hålls mellan akademiker?

Martin,

Jag är inte helt säker på att relationen mellan teori och praktik är så självklar inom redovisningen. Eftersom redovisning i kärnan består av normering av redovisningsrelaterade verksamheter, så är relationen därvidlag självfallet mycket god. Men sen kan man fråga sig hur bra kontakt redovisning, både som lära och som verksamhet, har till den ekonomiska dynamik som den avses relateras till.

I din första fråga har du sedan en slutfråga om hur den allt mer abstrakta företagsekonomiska forskningen påverkas av de externa finansieringskällorna, som du menar vill ha konkreta svar.

Tja, först kanske man borde notera att merparten av all extern forskning finansieras av forskningsstiftelser, vilka inte alls söker konkreta svar, men vilka har som jobb att dela ut understöd för forskarutbildning. Sedan visar det sig att också merparten av den rent företagsfinansierade externa forskningsbeställningen faktiskt inte specificerar konkreta projekt. De har sällan konkreta förväntningar, möjligen för att de vet att sådan ändå sällan fylls. Till storindustrins sociala ansvar hör att stödja undervisning och forskarutbildning i handelshögskolor och tekniska högskolor. Man ger pengar av slapp rutin, man ger dem åt kompisar och man ger dem för att plocka stilpoäng.

Teknikinstitutionerna på KTH får något mera "riktiga pengar", dvs. forskningsuppdrag.

Men sedan till frågan. Svaret är både "bra" och "illa".

Bra såtillvida att inget är så intellektuellt hälsosamt för empirisk forskning, som empiriskt intresse. Min erfarenhet av företagsrelaterad forskning är att företagen låter sig studeras ordentligt först om de tror sig vinna något på det. Så ren konsultforskning kan ge väldigt mycket, om forskaren lyckas kombinera den med ren vetenskaplighet. Det görs inte alltid, men då det görs, kan resultaten bli förstklassigt intressanta.

Det som ger företagsekonomien ett slags extra livskraft är faktiskt relevansen. Forskningen är i ganska hög grad inriktad mot sådant som faktiskt har betydelse för någons handlande.

Illa, åter, såtillvida, att företagsekonomiska forskare lätt blir mjuka i ryggen inför sin empiri. Då en kemist skriver om kemi eller en biolog om maskar, så svarar inte deras studieobjekt med arroganta kommentarer och besserwisseri. Men företagsekonomernas studieobjekt svarar – och de är självsäkra och maktfullkomliga människor, som dessutom ofta sitter på penningpåsen. Så nackdelen är bugandet, inställsamheten.

Fråga 2. Den är mycket vid. Jag tror inte att världen har blivit på något sätt annorlunda. Världen tränger alltid på gott och ont in i vetenskapen och det vore konstigt om så icke skedde. Vetenskap skall inte vara verklighetsfrämmande. Empirisk samhällsvetenskap handlar om samhället. Tidskriften Wired är i hög grad en intressant empirisk verklighet och där kan självfallet uppträda intressanta djupt vetenskapliga inlägg. Detta, lika väl som vissa av vår tids tyngsta samhällsvetare och en del tunga naturvetare regelbundet skriver i New York Review of Books (rekommenderas som husläsning för sådana som tycker att DN och Scandinavian Journal of Management inte räcker).

Men det finns negativa element också, inte heller dessa något nytt. Då en miljardär Viveca Ax:son Johnsson känner sig förolämpad av en enkel forskare, Anna Wahl, och som hämnd tar sig ton i frågor hon inte behärskar vetenskapligt

och dessutom anställer en privatföretagare i åsiktsproduktion för att producera smutskastning, och detta slags snuskigheter finner stöd inom universitetsvärlden, så blir man ju inte speciellt glad. I det långa loppet kommer detta förmodligen att leda till en ytterligare förstärkt position för Anna W, men Handels mjuka nacke är ingen vacker syn att betrakta.

Så det vetenskapliga samtalets integritet förstärks konstigt nog av dylika läbbigheter, förmodligen just till följd av att de är så öppet otillständiga. I den mån en eller annan enstaka opportunistisk professor ger sig med i leken för att finna personliga fördelar, skadar troligen mest honom.

Angelika:

Först vill jag tacka för trevlig läsning. Boken med dess färgsprakande språk och uppfriskande rättframhet var ett nöje att läsa. Tack!

Fråga 1

Vem är du och vilken bakgrund har du som gör att du så rättframt vågar sätta på pränt det som varje forskare någon gång måste ha frågat sig men de flesta skjuter ifrån sig kanske av rädsla för vad de skulle kunna komma fram till om de tillät sig att ifrågasätta sitt eget arbete i högre grad?

Fråga 2

Språket i boken är mycket särpräglad och uttrycksfyllt. Det är en njutning att läsa men samtidigt, måste jag erkänna, fick jag god användning av min ordbok. Finns det någon tanke bakom ditt val av språk? Önskar du att texten ska uppfattas på ett visst sätt eller är språket bara anpassat till en läsargrupp (forskare) som förutsätts ha en god språklig nivå? Eller är det helt enkelt så att du trivs med ett färgstarkt språk och alltid skriver så här?

Angelika,

Tack för de vänliga orden! Sånt värmer alltid ett forskarhjärta.

1."Vem" är jag? Jag är företagsekonom, men tvingades som doktorand i brist på handledning att läsa väldigt mycket på sidan av avhandlingsämnet. Dessutom var tidspress och kontroll mycket mindre på den tiden. Så i brist på goda råd har jag alltid letat precis där det behagat mig. Jag tror inte att jag är särskilt modig, men har med åren till min förvåning funnit att jag inte är riktigt så rädd som jag alltid trott. Eller rädsla i kombination med bristande praktiskt förstånd. Sen

är det ju så, att man med åren i den mån man tycker sig ha något slags grepp om sitt område, får ett slags större tolerans eller acceptans inför att kunskapen på området är lite suddig över lag.

I yngre år var jag faktiskt alldeles förskräckligt imponerad av alla de fantastiska lejonhannar och –honor som pralade, struttade omkring och fjädrade upp sig på den företagsekonomiska arenan. Både hemma i den egna korridoren och på bortaplan. Jätteimpad var jag av alla genier jag mötte på alla dessa konferenser. Men så småningom börjar man ju se osäkerheten bakom deras blänkande sköldar – både den intellektuella och den personliga. Och man lär sig tekniker för att socialt neutralisera deras dominerande uppträdande. Framför allt lär man sig känna igen posörerna med tunn kunskapsfernissa, försäljarna, som har sig själva som finlackerad produkt, men också de mera seriösa kunskapssökarna och sedan allehanda fanatiker och galenpannor. Och man lär sig inse att vi alla utgör blandningar av alltihop. Då blir livet lite lugnare och roligare. Men nog är vetenskapen en hård marknad.

2: Jag försöker skriva ett enkelt lättläst språk. Som jag visst sade på seminariet, så har jag ända sedan avhandlingen kämpat med att ”av-akademisera” mitt språk. Jag har förvisso inte lyckats helt, men nog blivit en hel del bättre.

Sedan kan man ju säga att ett exakt och nyanserat språk behövs i vetenskap. Det är det enda vi har. Så får jag för hederlighetens skull tillägga att jag gillar att skriva. Det finns någonting jag känner – men faktiskt inte kan beskriva eller formulera – i själva skrivandets njutning. Det har, tror jag, med balans och harmoni att göra. Möjligen har det att göra med rena arbetet i att försöka med ord uttrycka vaga idéer – vilka just genom det arbetet blir mindre vaga. Det blir lite trevande, att låta tänkandet styra skrivandet – så klart – men samtidigt att låta själva skrivandet, dvs. textens långsamma framskridande, styra tänkandet. Och att ta sig tid med att formulera en tanke i sänder, en mening i sänder – komplett.

Det finns sådana som skriver snabbt och flyhänt. Andra åter skriver långsamt, radar ord efter ord med betydande svårighet. Båda sätten är bra, blott man envisas med att skriva. Jag hör till de senare. Två fingrar, ibland tre. Ord efter ord.

Att skriva innebär - kanske, ibland - att man har vaga idéer och insikter som man sedan utvecklar, formulerar och preciserar då man skriver. Och att man sedan läser sin egen text och bedömer huruvida den är skarp, hållbar och trovärdig - samt om den nu alls motsvarar det man trodde sig vilja formulera.

Men texten i boken är riktad till forskare eller till rätt väl belästa läsare. Tonen är såtillvida arrogant att texten liksom förutsätter att man har läst både samhällsvetenskap och filosofi betydligt mera än inom normal akademisk utbildning. Denna arrogans har jag blivit medveten om senare och försöker jobba bort. (Den är förmodligen en kvarleva från behovet att försvara sig mot alla lejonhannar i omgivningen som alltid visste så mycket.) Målet tycker jag borde vara att texten skall rikta sig till mycket väl belästa människor och kloka sådana, men att den skall kunna läsas av icke-akademiker. Det blir ofta en omöjlig kombination, men ändå.

Vad gäller doktorsavhandlingar är dock kraven snävare. Dessa bör riktas till personer med minst docentkompetens på det aktuella forskningsområdet. Om de också kan läsas av "upplysta praktiker", är detta ett plus.

Sara:

Efter att ha börjat läsa din bok, Produktion av allvar, så slås jag av en första fråga; Vad är vetenskap? Du väljer att beskriva det som ett samtal som alla vetenskapsmän deltar i.

Jag vill koppla diskussionen kring ett praktiskt problem som jag stöter på i min tillvaro som forskare. Jag och mina kollegor brottas ständigt med problematiken kring vad som är ett relevant forskningsproblem, ur vetenskaplig synvinkel. En kollega får sin finansiering från ett företag eller institution i näringslivet. Hennes forskningsfråga är delvis styrd utifrån den av henne finansierade institutionens intressen. En annan kollega får sin finansiering från universitetet eller högskolan som han/hon doktorerar inom. Denna kollega har således en annan referensgrupp av ”vetenskapsmän” som bedömer hennes vetenskapliga fråga.

Du säger på sidan 13 att en idé måste accepteras av det vetenskapliga samfundet. Vad är egentligen det vetenskapliga samfundet idag? En grupp som representerar näringslivets centrala frågor? Eller en grupp professorer, docenter som sitter med i olika kommittéer, eller agerar editors för vetenskapliga tidskrifter? Grupperna har förmodligen olika accepterade metoder för undersökning och grupperna har olika intressen i vilka resultat de vill ha fram.

Sara,

Ja, du ställer en av de verkligt svåra frågorna. Egentligen klarar jag inte av att svara mer än vad jag gjort i boken. Dels i början, dels i slutet.

- ett tid- och rumsöverskridande samtal kring frågor om vad som finns till, hur det ser ut, hur det fungerar, hur det relateras till allt annat,

- detta samtal förs mellan människor som på något sätt anses och anser sig höra till ”vetenskapssamfundet”, till det forum för diskussion som finns och accepteras av dem som är med. Men det finns många fora och man förstår ofta inte sådana som lever inom andra fora än det egna.

- vetenskapliga undersökningar kan i och för sig vara privata, enpersonsjobb, ofta ensamma, men de görs för att kommuniceras, i former som gör det möjligt att kommunicera och utifrån de ramar som en möjlig kommunikerbarhet sätter – vetenskapandet görs i och för samtalet (därför är publicerandet viktigt i forskarkarriären).

- kriterierna på god vetenskap (dvs. acceptabel vetenskapsverksamhet) - obeaktat framgången – är:

- det ärliga uppsåtet, dvs. att man strävar efter sanning, att inte luras, inte bedra,

- att man i enlighet med de kriterier som råder inom det egna vetenskapssamfundet strävar till att göra allt ”vetenskapligt korrekt”,

- att man tror på vad man säger och säger blott det man tror på (eller klart formulerar gränserna, testbarheten för det man påstår)

- att man är självkritisk, dvs. hela tiden försöker testa hållbarheten i det man tror på, tror sig se – dvs. inte lurar sig själv.

Sedan till dina frågor:

1: Om ditt arbete beställs av näringslivet, är det ändå vetenskapssamfundet som skall testa ”vetenskapligheten” i det du gör. Och där skall man akta sig för att slira allt för mycket mot det önskade. Framför allt får ju inte beställarens önskemål påverka dina slutsatser.

Det som kanske sedan är en besvärligare fråga, är om näringslivsbeställaren leder in dig på sina egna egoistiska intressen, i stället för viktigare allmänna frågor. Till det kan man säga att, som jag sade, all forskning bör ha relevans för samhället och att företagen är våra främsta mottagare. Så det är i och för sig helt korrekt att hjälpa dem. Och att det å andra sidan görs en hel del fullständigt meningslös ”helakademisk” forskning. Skolastik i den meningen är inget gott, hur väl genomförda argumenten än är.

Min tro är att företagsekonomisk forskning i alltför hög grad lutar mot det skolastiskt ointressanta, för att verklig relevant forskning är svårare. Men man bör ju inte heller sälja sin själ åt det andra hållet.

Något absolut säkert svar kan – som vanligt är i moral-sammanhang – inte ges. Och om det kan ges, är det blott i den specifika situationen.

2: Det vetenskapliga samfundet hittas nog närmare de senare, dvs. professorer, etc. men de bör jobba i näringslivets, samhällets och människans tjänst. Näringslivets intressen är i många fall – om än inte alltid – helt berättigade, men det gör inte dess representanter till vetenskapsmän. Små barn har mycket berättigade intressen, men ingen skulle därför betrakta dem som medlemmar av vetenskapssamfundet.

Jonas:

1. Apropå att "Möjligen är samhällsekonomiska processer sådana att de...inte kan bindas till fast kunskap. Möjligen är problemen...inte...nåbara och hanterbara med etablerade vetenskapliga metoder. Stora delar av fekkunde alldeles av misstag utvecklas mot mer eller mindre intellektuellt idealiserade tankelekar, utan nämnvärd kontakt med verkligheten".

Underskattar du inte "leken med tankar"? Är det inte det som leder till kreativitet och nyskapande, oavsett om det gäller forskning eller praktik? Är inte det en förutsättning för att i så fall hitta relevanta metoder?

2. Jag delar din uppfattning att den hypotetiskt deduktiva metoden många gånger genererar i princip meningslösa fynd. Däremot har jag svårt att köpa din argumentation om "diktatoriskt tvång" inom forskarutbildningen, då detta i så fall även gäller diverse kvalitativa metoder. Dessutom, om vi nu antas producera allvar, hur skall vi då på ett trovärdigt sätt kunna kritisera "scientific method" om vi inte åtminstone har genomgått en orientering i ämnet?

Jonas,

Jag uppskattar leken mycket! Se adressen "www.pinkmachine.com", som är en hemsida för mitt käraste forskningsprogram. Du hittar ett antal mer eller mindre lekfulla working papers. Men ord kan tolkas olika. Med "intellektuellt idealiserade tankelekar" menade jag något annat, inte lekfullhet. Vad jag avser är det slags abstrakta och verklighetsfrämmande skolastiska "rödvinresonemang" som man kan finna i vetenskapens utmarker. I stil med frågan: "Hur många älvor kan dansa på en nålspets? (Givet att spetsen är ändlöst vass och älvornas fötter ändlöst små.)" Eller att

sitta bredvid en svårt lidande människa och fråga: ”Vad är lidande, egentligen?” Det finns så många lekar som inte har något med vetenskap eller kreativitet att göra, som snarast är likgiltiga rapningar. Och likgiltigheten, ”*akedia*”, är som känt den sjunde dödssynden.

Men, visst, också sådant kan ibland leda till någon nytta, så länge man är intresserad av något utöver sig själv.

2: Har jag verkligen skrivit att det inom forskarutbildningen finns ett diktatoriskt tvång i samband med den deduktiva metoden? Hittar inget sådant påstående – jag tror du missförstått mig.

Och åtminstone inom normal svensk företagsekonomisk forskarutbildning så förekommer nog för det mesta ett diskret ”tvång” att tillämpa kvalitativ metod. I och för sig har kvalitativa metoder inget som skulle ställa dem mot deduktion – eller kvantitativa metoder något som automatiskt skulle leda till deduktion. De står båda framför allt för olika synsätt på induktiv metod, dvs. tolkning kontra statistik. Men det är ju klart att logiska resonemang i sig är deduktiva till sin struktur.

Men en viktig poäng som du tar upp är frågan hur man skall kunna veta vad som är fel med statistiska angreppssätt, om man inte kan statistik. Man måste veta varför den metoden i vissa fall är trivial och bedräglig. Likaså tycker jag att det är viktigt att man inom doktorandutbildning ger någorlunda hyfsade vetenskapsteoretiska insikter i det naturvetenskapliga tänkandets ”scientific method”, även om den i praktiken mycket sällan ger något relevant. Hur skall man annars veta varför den inte fungerar? Och, dessutom, det finns många viktiga synpunkter i strikt analytiskt vetenskapligt metodtänkande.

Det är länge sedan jag har hört någon göra en förnuftig genomgång på det området. Naturvetarna sysslar ju sällan själva med att vetenskapsteoretiskt analysera sitt tänkande. Vi ger på min institution en sådan kurs inom grundutbildningen. Skall försöka få in den inom doktorandutbildningen

också. Till min egen forskarutbildnings stora läsupplevelser hörde ett självvalt nyfikenhetsinitierat tragglande genom tunga klassiker på det området. Jag lärde mig mycket som jag senare haft glädje av – bl.a. genom att ha fått en viss insikt i det jag talar om och i sådant jag väljer att avstå från. Frihet, också intellektuell sådan, innebär en förmåga att välja. Men man kan inte välja, om man inte vet (eller tror sig veta) vad man väljer emellan.

Vet inte hur jag skulle ha kunnat orientera mig i världen utan det. Men hade jag haft en handledare, hade han eller hon förmodligen ha rått mig att inte läsa sånt. (Mina operationsanalytiska kompisar läste aldrig sådant, intressant nog. De hade ingen aning om vad de höll på med – och har faktiskt inte nu heller.)

Men det är i grunden så, att det inte räcker med att tro sig veta att social konstruktionism är ett ”bättre” synsätt. Man måste veta varför man tror det, kunna visa på vilket sätt, kunna väga styrkor och svagheter i båda synsätten mot varandra. Det är så att säga ett grundläggande kriterium för vetenskap, man måst veta varför, måste kunna argumentera för varje ståndpunkt man tar. Varje! (Även om man sedan inte alltid hinner eller orkar göra det.)

Anu:

I boken skriver du

1. "Vi är alla relativister i insikten om att många" sanningar "är kultur-relativa och kontextuella."

Denna sats accepterar jag. Men hur ser du globaliseringens verkan på kulturer och sanningen? Globalisering har påverkat vårt samhälle på olika sätt och kulturerna har närmat sig, människor från olika kulturer träffar varandra och kulturerna blandar sig. Tror du att i framtiden sanningarna kan vara mindre kultur-relativa och kontextuella?

2. Under kursen har vi diskuterat mycket relationen mellan teori och praktik. Din bok diskuterar också akademisk forskning och praktisk "konsultforskning". Vad är din åsikt om relationer mellan teori, praktik och sanningen? Kan man hitta sanningen med teori eller bättre med praktik i företagsekonomin?

Anu,

1: Jovisst, nog verkar det som om globaliseringen skulle driva fram ett slags förenhetligande över stora delar av världens kulturer. Men samtidigt så ser vi hur lokala kulturer fragmenteras i en hel mängd olika småkulturer. T.ex. i Sverige ser vi allehanda små fragment som blandar friskt med element från många olika håll. Ett slags kulturell "kreol" med egna nya egenskaper.

För mig är den intressanta frågan framför allt var som händer med kulturerna till följd av den stora informationsinflödet från alla håll. Dvs. möjligen blir resultatet allt snabbare förändringar och vågrörelser som rullar hit och dit. Möjligen blir det en allt större fragmentering, där inga stora

enhetliga kulturer mera finns. Cyberpunklitteraturen – Gibson, Sterling, Nicholson, m.fl. – ger vissa tänkbara förlopp.

Mången i min ålder tycker sig se ett slags konstiga nya kultursvängningar, nya former av vidskepelse, New Age, sektarism, anti-rationalism m.m., ja en självsäker framväxande obildning, som ju kunde ses som element i just detta. Fast samtidigt tycker åtminstone jag att ”dagens ungdom” i det stora hela är oerhört mycket mera upplyst än tidigare generationers. Och det är ju där de nya kulturerna sitter.

2: Jag vill slå ett slag för konsultforskning. Detta på två sätt:

a) Det måste ”betyda” någonting, det du gör. Om det du gör är betydelselöst, slösar du bort ditt liv. Betyda för någon. I vårt fall ligger betydelsens träffområde främst hos företagen. Om det saknar betydelse, mottagare, kommer du också i längden att bli utan levebröd.

b) Det visar sig i regel att företagen har alltför brått med sitt dagliga arbete för att intressera sig för filosofers navelskåderi. Men om de tror att det du gör kan ha betydelse för dem, då är de inte bara villiga att betala, utan också villiga att ge dig information. Eller, formulerat på ett annat sätt: Företagen ger dig relevant information bara om de måste betala för att ge den. Men då öppnar de sig ordentligt.

Har du sedan stark och intressant empiri, så behöver du bara göra ett tillräckligt högt stående teoretiskt arbete utifrån denna. Så det är kombinationen av god och intressant empiri med ett gott teoretiskt tänkande som är det roliga. Utan teori blir empirin snabbt ointressant. Alla i företaget känner ju empirin redan och inte blir de doktorer för det.

Ragnar:

Jag har med intresse men samtidigt viss frustration läst din bok, "Produktion av Allvar - om det ekonomiska förnuftets metafysik". Jag uppfattar boken så lokalt lättförståelig (vilket innebär att jag upplever det lätt att följa och spontant instämma i dina resonemang) men globalt mer komplicerad (vilket i sin tur innebär att jag finner det utmanande att följa tråden genom boken).

I korthet så uppfattar jag att bokens budskap sammanfattas väl dels i sammanfattningen både pärmarnas baksida: "visar därvid att ett semi-relativistiskt angreppssätt icke bara går för sig, utan att det också öppnar nya och intressanta perspektiv för samhällsvetenskaperna", dels i slutkapitlet (s.237): "Det förefaller meningsfullt att anta att den extrahumana verkligheten i det stora hela fungerar på det sätt som naturvetenskapen antar. Det förefaller lika meningsfullt att anta att den humana verkligheten i det stora hela inte fungerar så som den naturvetenskapliga ansatsen förutsätter". Du fortsätter med att tydliggöra att kraven på "kritiskhet, sanning och intellektuell ärlighet eller heder" kvarstår. Metoderna inom samhällsvetenskapen är delvis andra än inom naturvetenskapen, men de är inte för den skull oviktiga.

Jag väljer att ställa följande tre frågor till dig, och hoppas att du kan belysa dem under seminariet. Fråga (3) nedan (om handlingsforskning och kunskapsrekontextualisering) är den för mig mest intressanta, och jag skulle verkligen uppskatta om du behandlade den!

(1) Varför anser du inte att effektivitet kan vara relevant i familjesammanhang? (jfr s. 184) Idag är våra barn nästan lika hårt uppbokade i almanackan som vi, deras föräldrar. (Jagsäger inte att detta är bra eller dåligt. Jag bara konstaterar att så är fallet.) Deras liv är nästan lika formaliserat som

vårt. I denna värld uppstår frågor såsom "Hur många fritidsaktiviteter (ridning, simning, gymnastik, ...) har jag tid med?". Det förefaller naturligt för dem att resonera såsom "ju fler desto bättre". Och detta förefaller mig som ett exempel på "effektiv lek" (ju mer desto bättre). Jag har svårt att se att effektivitet kräver en in-ut-relation där insatsen är något som upplevs negativt, såsom du skriver. Jag anser att insatsvaran kan vara vad som helst som finns i begränsad mängd, exempelvis tid. Visserligen kan man ha olika åsikt om huruvida tiden är begränsad eller obegränsad, men för den enskilda människan torde vi kunna vara överens om att vi har anledning anta att livstiden är begränsad. Kanske förskjuts betydelsen av effektivitet nu då de flesta av oss har våra basbehov tillgodosedda (säkerhet, mat, bostad, ...). De uppfattade behoven förskjuts då mot självförverkligande och nöje, men det finns anledning att tro att många vill ha "så mycket som möjligt" på den begränsade tid som står till buds.

(2) Vad vill du egentligen säga oss med kapitel 4, "Den relativistiska förståelsen"? Jag tror att jag förstår budskapet lokalt (se ovan), men jag har svårt att se hur det bygger upp den röda tråden i boken.

(3) Hur ska vi lyckas kombinera teori och praktik på ett sätt som ger oss ökad handlingsbar kunskap? (Ja, ja, jag vet att detta är en stor fråga, men ändå...) Du nämner (s.117) svårigheten att "transformera generaliserad teoretisk kunskap till praktiskt handlingsrelevant sådan". Du refererar här Evered och Louis diskussion om forskning inifrån och utifrån. Jag tror att detta är en viktig aspekt. En annan sådan är just frågan om forskning eller handling, eller kanske - svindlande tanke - en kombination av detta, handlingsforskning, där vi samtidigt skapar handling och kunskap. Denna kunskap tenderar dock till sin natur att vara kontextuell. För akademikern upplevs detta som ett problem: hur kan man avkontextualisera den? För praktikern är

problemet ett annat: hur kan man rekontextualisera den? Hur kan man flytta kunskapen till en annan plats i tid-rumsrymden? Traditionellt sker detta genom dekontextualisering följt av rekontextualisering. Både dessa två processer är problematiska. Vi vet också att kunskapslagringen är icke-trivial. Om vi istället, i handlingsforskningens tradition, istället kombinerar kunskapande och kunskapsanvändning, och låter rekontextualiseringen ske in-situ, då kanske vi kan underlätta förflyttningen av kunskap i tid och rum?

Ragnar,

1: Ju mer, desto bättre är inte effektivitet, det är slöseri. Livet slösar och slutar med konkurs. Men det är just slösandet som är poängen – i livet, i leken, i kärleken. Eller som förre finske presidenten, Mauno Koivisto formulerade sig i en central skrift: ”Det är rörelsen som är viktig, inte målet.” Effektivitet innebär ekonomisering, sparande. Lek snålt eller älska snålt, så får du se hur det går.

Men självfallet ekonomiserar vi i det otrevliga och olustiga. Lika bra att snabba på med disken, så jag hinner ut och leka. Jag går också – både nu och i boken – med på att effektivitetsovanan verkar sprida sig allt bredare i samhället, också in i lek och kärlek. Men jag lovar dig, dom som träffas av det har mindre kul.

Och så är det oklart vad vi skall göra med vår begränsade tid – som ju alltid är 100%. Leka mera eller mindre, sova mera eller mindre, älska mera eller mindre. Autister fördriver – likt F.W. Taylor - antagligen sin tid med att försöka räkna ut ett optimum och missar på det sättet alltihop.

2: Den relativistiska förståelsebasen, inte ”förståelsen”. Jo, om man nu säger att t.o.m. det rationella tänkande ”bara är en fråga om kultur”, så åligger det en seriös forskare att försöka formulera sig kring vad detta ”bara kultur” skulle kunna

tänkas vara. Så den senare delen av boken är ett försök att för mig själv reda ut detta.

Man kan möjligen säga att hoppet blir svårt och otympligt och att den senare halvan borde ha kommit ut som en skild bok. Nu tycker jag själv delvis detta och jag kan se att den tankespiral från ett plan till ett annat som jag gör, kan vara svår att följa. För mig blev den en inledande trevan in mot emergensteori (ett ord som jag inte kände då, utan talade om ”neo-strukturalism) och kulturdynamik. Samtidigt hänger det hela ihop för mig. Men jag går med på att boken exakt i mellanrummet mellan sidorna 123 och 124 gör en rosettformad krumelur som inte är absolut självklart synlig.

3: Detta är ju på sätt och vis företagsekonomins knäckfråga. Jag tror personligen att abstraherandets betydelse, avkontextualiseringens, är svårartat överdriven. Det låter så smart då man talar i formaliserade abstrakta termer, men det är ofta fråga om rent nonsens som saknar relevans för det levande och levbara livet. (Och vi låter oss luras av det, till följd av långvarig indoktrinering, vilket Luria visade.)

Hur vi skall klara av problemet med avkontextualisering och partikularisering, vet jag inte riktigt. Möjligen är det så, att processerna mellan inläring och handling är helt andra. Möjligen är det neurologibaserad hjärnforskning i stället för idealiserat filosofisk psykologi som kommer att ge svaret. Mitt egna mera kortsiktiga svar är måhända att vi får mera fart på alltihop om vi lämnar den analytiska filosofins sökande efter logiska sanningar och i stället, som pragmatikerna, letar efter sånt som fungerar. Sök närmare marken och förblindas inte av den analytiska filosofins bländande intellektuella fyrverkerier. Mera Wittgenstein, mindre tauologiska sanningar.

Mikael:

1. Om vetenskapen är ett samtal och målet är att hos motparten åstadkomma en sanningsupplevelse av det man själv tror på, vad hindrar då en retoriskt skicklig galning från att bli dominerande? Klarar människan av det ansvar som en sådan intellektuell frihet innebär eller måste vi utforma ett system som sätter gränser och beskär möjligheten för en enskild individ att vinna ”oproportionerligt” stort inflytande? Vilka effekter kan ett sådant begränsande system tänkas innebära för forskningen?

2. Om kulturen är bärare av ”självklarheter” som inte ifrågasätts, kan man fråga sig om den står i vägen för vetenskapliga framsteg. Eller är den istället effektiv och rationell i så motto att den hindrar samhället från att falla samman i sina beståndsdelar?

Mikael,

1: Det finns faktiskt ingenting som hindrar att ”en retoriskt skicklig galning” blir dominerande. Möjligen har det hänt redan, kanske många gånger.

Men jag tror inte på direkta kontrollmekanismer, snarare på flexibilitet och kritiskhet. Och jag tror inte att man i någon högre grad kan övertyga galningen och hans anhängare om att de har fel heller. Snarare är det så att nya forskargenerationer röstar med fötterna. Paradigmskiften går för det mesta till så, att de gamla ”skolastiska” idéerna fortlever så länge deras anhängare långsamt åldras, men att de tynar bort då nykomlingar inte tillkommer.

Nu, då operationsanalysen och den strikt analytiska företagsekonomi i praktiken varit död eller döende så länge, kan man fundera över vad som nu i sin tur är dominerande och som så småningom är dömt att tvina bort som numera ofruktbart. Socialkonstruktivismen, kanske?

2: Ja, jag tror att kulturella självklarheter ofta, hela tiden, står i vägen för vetenskapliga och filosofiska insikter och framsteg.

Och det är på sätt och vis rationellt eller funktionellt såtillvida, att utan kultur inget samhälle och därmed ingen vetenskap heller. Det är så att säga i brotten eller gränsyrtorna mellan de icke kompatibla systemen som intellekt och vetenskap frodas.

Kalle:

Du diskuterar ganska djupa frågor i din bok och du kan göra det på ett meningsfullt sätt, mycket beroende på att du skriver just en bok. Du har fått möjlighet att skriva under en längre tid och säkert inte heller haft pressen på dig att sedan skriva en artikel på det som är slutsatserna i boken. Sanning är ett centralt begrepp i boken och en slutsats är att det inte finns någon absolut sanning, inga entydiga svar. Jag läser mellan raderna att du menar att många forskare är och har varit ute efter detta, speciellt de som forskar positivistiskt. Min fundering går ut på att de kanske inte alls tror att det finns en absolut sanning, många är inte ens intresserade av sanning, utan bara av att producera artiklar som publiceras? Då blir det enklare och går snabbare att leta efter lagbundenheter och testa hypoteser om en objektiv verklighet som finns där ute. Jag var på en konferens i somras där jag pratade med holländare. Dessa forskare ansåg sig vara positivistiska och de berättade att de köpte sig forskningstid med hjälp av de artiklar de publicerade. Inga publikationer, ja då måste de undervisa hela tiden. Det fanns ingen tid för reflektion eller att värdera huruvida den forskning man bedrev var sann eller nyttig för praktiker.

Om man förstår sanning som något som är producerat i ett kulturellt sammanhang så går mycket ut på att övertyga om att man är den som företräder sanningen. Man måste som forskare vara den som är "kung för en dag" i det vetenskapliga samtalet. I den akademiska världen har jag fått uppfattningen att det i allmänhet betraktas som lite finare att vara en teoretisk forskare, röra sig på ett djupare plan än att "bara" gå ut på fältet och observera och därefter dra slutsatser och koppla till tidigare teori. Men i anslutning till diskussionen om att övertyga någon om att "mitt försök till sanning" är något att ta på allvar (låta mig publicera en bok, ta in mig i en tidskrift osv) så kanske det är än svårare att vara forskare om man dessutom vill ha en direkt prak-

tisk användbarhet för sin forskning, via exempelvis konsulting. Då måste man inte bara övertyga de vetenskapliga, man måste även övertyga praktikerna om att min forskning är bra och "sann", eller åtminstone övertygande? Borde det anses som finare då?

Kalle,

Pressen att sammanfatta en bok eller avhandling i en artikel är ofta mycket obehaglig och ett sådant arbete är ofta desutom intellektuellt ogenomförbart. Jag har haft turen att ingen någonsin tänkt på att ställa sådana krav. Inte för att de skulle ha haft makt att genomdriva det heller, för den delen.

Ditt förmodande om att många forskare inom vår bransch och annars egentligen ger blanka fasen i att fundera på sanningshalten i sin forskning är säkerligen helt riktigt. Min poäng är väl snarast att om de skulle göra det, så skulle de finna att de intuitivt, kulturpåverkat och oreflekterat har stött sig på det gammaldags positivistiska perspektivet. På ett djupare plan kunde man möjligen säga att de borde göra det, dvs. reflektera, eftersom en vetenskapsteoretiskt skolad person ofta ganska enkelt, eller åtminstone på ett genant och för dem ohanterligt sätt kan smula sönder deras argument.

Sedan är det en annan sak att "metodologisk medvetenhet" inte nödvändigtvis kräver att varje doktorand i det oändliga skall mala på med långa filosofiska metoddiskussioner. Det finns en risk att man flyter från sin forskningsfråga till att bli ett slags nymornad metodskribent.

Ja, dina "holländare" finns överallt. Vad skall man tycka? Min första reaktion är att tycka synd om dem. Det kan inte vara speciellt kul, precis. Bättre byta jobb och bli bensinstationsföreståndare. Trevligare kunder. Människor utanför de akademiska enklaverna ser faktiskt ofta mycket gladare och nöjdare ut, vilket ju kan stämma till eftertanke.

Nog verkar det vara så att man allmänt ser "teoretisk" forskning som på något sätt mera vetenskaplig och "finare".

Jag kan väl instämma i den tanken. Men företagsekonomi, i den mån den är en vetenskap, är en empirisk vetenskap. Så det man teoretiserar om borde på något sätt finnas i den ”verkliga” verkligheten. Dessutom, vill jag hävda i sten, så måste den ”betyda” något för någon utöver dig själv eller din kompisgrupp. Har den betydelse enbart inom ditt kompisgäng, då kallas den ”skolastik”. Skolastikerna var på sin tid ofta framstående tänkare, men skolastik har blivit ett skällsord som i det stora hela kunde översättas till ”vetenskapslikande struntprat”. Om man på ett vetenskapsliknande sätt med djupt allvar diskuterar frågor som inte har någon som helst betydelse för någon utanför den egna kretsen, då kan man med skäl kallas skolastiker.

Det blir också mitt svar på din avslutande fråga om konsulter och praktiken. Sådant skall man inte skämmas för, sånt skall man vara stolt över. Men det blir ju inte vetenskap bara för att konsulter eller praktiker lyssnar. Dom kan lyssna på dumheter också.

Daniel:

Finns det skäl att tro att vissa inriktningar inom företagsekonomisk forskning, exempelvis hållbarhetsforskning, avviker från den individcentrerade, rationalistiska syn, som beskrivs i vissa delar i boken?

Finns det inslag av cartesisk ångest i företagsekonomisk forskning? Vilka uttryck tar den sig i sådana fall?

Daniel,

1: Jag kan tänka mig att vissa inriktningar inom företagsekonomi är något mindre individualistiska än andra, men jag misstänker att det är en fråga om grad, inte om art. Men ju mer du närmar dig nationalekonomi, dess svagare blir individperspektivet.

2: Ja, den kommer väl snarast fram i den starka oproblematiserade skräcken för icke sifferfäst och flytande kunskap – trots att all ekonomisk verksamhet är just sådan. Å andra sidan är företagsekonomer i gemen så filosofiskt outvecklade och obelästa att de inte ens vet om att de är slavar under modernismens analytiska ok. De tror att naturvetenskapen redan ”bevisat” den fasta entydiga kunskapens primat och att de själva – och verkligheten – bara är dåligt pålästa i frågan.

Man måste antagligen fundera lite grann på kunskap och vetenskap för att komma fram till den cartesianska ångesten. De lever således för det mesta i lycklig okunnighet om att de förväntas vara olyckligt ångestfyllda varje dag de möter verkligheten.

Daniel:

- Om det inte finns en sanning utan hela tiden finns alternativa sanningar, vad gör vi i så fall här. Jag trodde min uppgift var att försöka finna sanningen men om det inte finns någon så är det ett oändligt arbete och man kommer aldrig att nå i mål. Är detta oändligt stora utbud av sanningar lika för alla vetenskaper?

- Jag tänker, samhällsvetenskapen har ju alltid setts som lite flummig, medans naturvetenskapen är konkret, där det är lättare att se rätt och fel, eller? Finns detta stora utbud av sanningar inom t.ex. läkemedelsforskning?

Bäste Daniel,

1: Sanningsbegreppet är luddigt och framför allt föreställningen om den unika, odiskutabelt enda sanningen *om något*. Vad jag försöker säga är att absoluta sanningar för att kunna formuleras i absolut form tenderar att slipas upp så mycket att endast trivialiteter återstår. De får formen av logiska tautologier: Om $A=B$ och $B=C$, så är $A=C$. Javisst, för fasen, men betyder det något över huvud taget, utöver sig självt? Nej! Och så fort vi försöker uttala sanningar om något ”verklighetsfenomen” så kommer detta fenomenens allmänna suddighet, mångdimensionalitet och dynamik att medföra att också andra sanningar kan uttalas om det.

Om $K(\text{alle}) = M(\text{an})$ och $D(\text{aniel})=M(\text{an})$, så är $K(\text{alle})=D(\text{aniel})$. Även om detta på ett avskalat plan kan tyckas vara sant, så misstänker jag att du och Kalle knappast skulle instämma i slutsatsen, för det finns ju så mycket annat som kan sägas om er båda, och som också är sant.

Men för varje ”sanning” eller ”ocksåsanning” finns det ett ändlöst antal potentiella ickesanningar. Vi kan alla instämma i att en häst bl.a. är ett däggdjur, ett dragdjur, ett cirkusdjur, en störning på landsbygden, en prydnad på landsbygden, ett vänligt djur, ett stort djur Men tänk på allt som en häst inte på ett meningsfullt sätt kan anses vara: en

kaffekopp, en tändsticka, en hörlur, en sonett, en SAAB Sonett (gammal sportbilsliknande bil), en folksamling, Shakespeares samlade verk, en bladlus, Beethovens nia, en sked, en sexrätters middag, minnesförlust, Sigmund Freuds morsa, I det stora hela kan man säga att verkligheten mer eller mindre består av sånt som inte på ett meningsfullt sätt kan sägas vara en häst.

Så nog finns det goda skäl till att söka sanning, dvs. precisera vad man talar om, även om man avstår från drömmen om den slutgiltiga absoluta sanningen. Det kamrerarmässiga gnetandet kring absoluta, exakta, perfekta och eviga sanningar är kanske bortkastad möda. Så budskapet är helt enkelt att man inte skall ägna tid åt sånt och i stället intressera sig för att vetenskapligt studera andra frågor, andra perspektiv. Det är i det sammanhanget som pragmatikerna börjat intressera mig, liksom teknikernas – och varför inte företagsekonomernas – intresse för ”*det fungerande*”.

Och på sätt och vis stämmer detta överens med min bild av företagsekonomiska teorins kärna i Produktion av Allvar. Dvs. att om man frågar sig vad för slags teorikropp företagsekonomin är, så är mitt svar: den effektiva handlingens teori, vilket lika gärna kunde kallas ”*det fungerandes teori*”.

2: Om läkemedelsforskning vet jag ungefär så mycket som ryms i en pillerburk. Så det kan vara svårt att uttala sig i frågan. Men jag har ibland mött folk som påpekat den medicinska forskningen – och praktikens – likhet med företagsekonomin pragmatiska sökande. Man har ett mål för sitt letande, dvs. att bota, att göra bra. Företagsekonomi/nationalekonomi; medicin/biologi; teknik/naturvetenskap.

Förmodligen finns det ett jätteutbud av alternativa sanningar där, även om man sedan på det strikt dogmatiska planet förmodligen har en mycket starkare dominans av etablerat paradig än i företagsekonomin. Men hela komplexet medicin-läkemedel-vård är ett okänt fält – förvånande okänt, tycker jag nu – för mig. Borde kanske försöka bekanta mig.

Jesper:

Fråga 1: I del 2 beskriver du hur ”tales from the field”, den praktiskt orienterade forskningen, utgör en del av företagsekonomin stora misslyckande. När t.ex. framgångsreceptet för företag A appliceras på företag B blir det helt fel och detta i sig talar emot forskningens försök att hitta sanningar och förklaringar.

Jag håller helt med om att så ofta är fallet, men beror inte detta problem också på att företagsekonomin utsätts för mycket större ”verklig” granskning än andra samhällsvetenskaper? Försök att belysa problem inom t.ex. statsvetenskap leder sällan till lika snabba ändringar i politik (trots att detta område i viss mån också kännetecknas av konsultliknande forskning) och när den gör det är det inte säkert att de teorier som föreslås leder till en ”bättre” lösning.

Till detta kan tilläggas att näringslivet är i konstant rörelse och förändring och, som du själv påpekar, inte bundet till några naturlagar. De råd och rön som utkommer i en viss managementbok kan t.ex. påverka hela näringslivet tanke sätt och förändra den ”verklighet” på vilken managementteorierna grundades. Detta utgör ett problem för konsultböcker, men betyder det verkligen ett misslyckande för företagsekonomin?

Fråga 2: När jag läser din bok får jag en känsla av att du anser att företagsekonomi har svårt att legitimera sig som forskningsfält. Jag själv anser att företagsekonomi i grunden tillkom för att förklara beteenden som redan fanns. Med andra ord började inte företagsekonomiska forskare producera allvaret själva utan snarare fanns det viktiga frågor att besvara om t.ex. redovisning, kostnads- och intäktsanalys samt finansiering. Dessa områden utgör en del av det företagsekonomiska systemet som kännetecknas av

siffror och lagar. Inom detta system fungerar rationaliteten eftersom vi själva skapat systemet; vi och vår rationalitet är gudarna.

Problemet blir dock när vi försöker använda denna rationalitet utanför det artificiella systemet, t.ex. i hopp om att förklara agerande, organisationskultur och maktstrukturer. När psykologin och sociologin får tränga in borde egentligen rationaliteten upphöra. Frågan är då om dessa icke-rationala områden egentligen borde avskiljas från den mer systematiska företagsekonomi? Är det i grunden två helt olika paradigmer? Går det att sära på dem överhuvudtaget?

Jesper,

1: Jag håller helt med dig. Det är detta ”misslyckande” som utgör företagsekonomins intellektuella tjusning – konstigt nog, kunde man tycka.

Alltså. Vad jag menar är att företagsekonomi om betraktad i en kritisk vetenskapsteoretikers ögon till stora delar misslyckats i in strävan. De ”teorier” och ”sanningar” vi hittar på, gäller några år och är sedan glömda. Vill man för andra förklara vad som är ”vetenskap” i detta, så blir man snabbt ställd.

Men det roliga i det hela är, just som du beskriver det, att vi sysslar med försök till verklighetsnära vetenskap, som sedan oftast snabbt vederläggs av just verkligheten. Det är ju just detta som gör företagsekonomi till så mycket mera intellektuellt stimulerande än t.ex. statsvetenskap och nationalekonomi. Dessa senare kör snabbt fast i abstraherade och verklighetsdistanserade dogmer, vilka möjligen i någon mening sedan förändras allteftersom dominerande politiska maktförskjutningar leder till anslagsskiften.

Så företagsekonomi är ett spännande och kaotiskt fält. Samtidigt är den offer för en mångfald bondfångeri – både på det praktiska och på det teoretiserande planet. Och det är

väl någonstans där, i oförmågan att stå upp för sig själv, som företagsekonomins ”misslyckande” står att finna. I boken Produktion av Allvar försöker jag på något sätt sortera fram företagsekonomins ”egna väsen”, vad den egentligen är för ett slags vetenskap. Jag tycker själv mig kunna finna en början i ”den målinriktade handlingens teori” och finner utifrån detta mitt vetenskapsområde vara mycket spännande – dvs. både relevant för människor i det ”verkliga livet” och intellektuellt stimulerande.

2: Men samtidigt lider företagsekonomi av dålig självkänsla. Vi bugar oss gärna inför nationalekonomernas triviala men eleganta nobelprisformuleringar, likaså inför olika slags matematikers lika imponerande, men praktiskt irrelevanta algoritmer.

Vidare undrar jag om du riktigt tänkt över tanken på vad företagsekonomi i grunden tillkom för. Handelshögskolorna grundades främst för att skola ”goda köpmän” eller kontorstjänstemän för de stora amerikanska kapitalisterna. Där var det ”ekonomilära”, ansamlad erfarenhet. Fragment av teoretisering flyter sedan in från filosofer och praktiker. En av företagsekonomins absoluta centralgestalter är nog industrichefen Fredrick Winslow Taylor, med Scientific Management. Hans problem var inte redovisning eller kalkylering, utan problemet med att organisera och leda arbete. Så det suddiga fanns med från början.

Finansiering verkar stå i ett ganska klart förhållande till filosofisk-matematisk analys – ehuru jag inte är säker på att det är så enkelt. Redovisningen har vuxit fram som ett slags interface mellan praktiskt bokhålleri och lagstiftarens krav rörande såväl säkerhet som skatt. Den har, bortsett från aritmetiken och det arabiska siffersystemet, så gott som ingenting med matematik och filosofi och göra. Men det stora problemet, huvudfrågan, för företagsekonomi och dess mottagargrupp företagsledarna (på olika nivåer och i olika specialiteter) är och har varit ”hur ska vi *fixa det* på bästa möjliga sätt? Uttrycket ”att fixa”, ”att klara av” är på engel-

ska ”to manage”. Och då har det mänskliga trasslet förvisso hängit med hela tiden. Det går inte att sära på dem, för det är där paradigmet ligger.

Anna-Karin:

Mina frågor rör förståelsen och dess inverkan på vad vi anser vara "sanningen". När jag skrev min master-uppsats på Handels gav jag mig in i att studera ett område som jag visste mycket lite om och där tiden var knapp för att sätta mig in i området på djupet före intervjuerna. Detta framhöll jag i uppsatsen som någonting positivt - jag hade ju inga förutfattade meningar om det jag studerade. Jag skapade min egen sanning helt fristående de jag studerade. Nu när jag doktorerar har jag bestämt mig för att ge mig in i ett fält där jag har stora personliga kunskaper redan innan. Jag anser nu att detta är någonting mycket bra och viktigt. Jag har hört på andra forskares resultat på området i fråga där jag ibland tycker de har kunskapsluckor pga av bristande egna erfarenheter på det de studerar, sådant som man inte kan få fram genom intervjuer utan sådant man måste uppleva själv. Därmed uppnår de inte heller legitimitet hos studieobjekten, varpå meningen med forskningen kan ifrågasättas anser jag. Samtidigt är man mycket mer insyltad och kanske normativ i sitt synsätt när man har stor personlig anknytning till det man studerar. Mina två frågor är:

1. Har vi alltid att göra med dessa två extremfall? Och i så fall – vilket bör väljas?

2. Är det över huvud taget möjligt att göra en trade-off? Kan jag minimera risken att hamna i felaktiga slutsatser genom att ha stora intima kunskaper på ett område, och samtidigt behålla min objektivitet?

Anna-Karin,

Jag är inte helt klar på vad exakt du frågar, men ...

1. Bred empirisk kontakt med ett område är självfallet bra, jättebra. Men samtidigt kan det lätt förblinda. Man har sina förutfattade åsikter, svaren klara. Man kanske inte kan se med den nyföddas ögon. Man kan ha starka emotionella bindningar, både till problem och till lösningar. Så en stark empirisk anknytning kan i många fall vara absolut livsfarlig. (Misshandlade barn skall ogärna studera barnmisshandel, sörjande sorg, osv. Likaså kan stark knytning till ett företags problem – konkurs, t.ex. – förblinda en.)

Det finns också andra problem med närhet. Kan en kannibal på Nya Guinea arbeta som antropolog och studera kannibaler? Dels ”ja”, han/hon vet hur det smakar. Dels ”nej”, för han/hon vet inte riktigt vad frågan är, då den i detta fall konstrueras utifrån att vi inte vet. Som antropolog studerar och beskriver man ”främmande” kulturer på ett slags kultur-neutralt förvånat och oengagerat sätt.

Sedan specifikt till frågan: Det är bara – återigen – extremlogiska filosofer som tror att man i det verkliga livet kan finna absoluta ”antingen-eller”. Så kör lite mellan spåren, ”både-och”. Du närmar dig och fjärrar dig samtidigt. Så som du kan titta djupt i din älskades ögon och ändå veta hur han ser ut i helfigur. Det är inte alls svårt.

2. Att jobba med sin objektivitet är alltid det stora problemet. Det är, tror jag, det som kallas ”kritiskt tänkande”. Utan det drunknar du i din täta empiri, dras ned och går under. Så plaska på! Tvivla på dina insikter, dina antaganden, din säkerhet på vad du sett.